

Aan: Presidium van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Datum: 14 maart 2023
Betreft: Jaarverslag 1 februari t/m 31 december 2022
Ons kenmerk: COI.jaarverslag.2022

Jaarverslag

Dit jaarverslag van het College van onderzoek integriteit (hierna: het College) van de Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft betrekking op de periode van 1 februari tot en met 31 januari 2022.

In de Regeling Toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (hierna: de Regeling), artikel 4 lid 1 en 3, is bepaald dat het College jaarlijks in februari zijn jaarverslag aan het Presidium zendt, waarna het Presidium dit openbaar maakt.

Samenstelling van het College

Net als in de eerste verslagperiode is het College als volgt samengesteld:

- mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt, voorzitter
- de heer drs. F.M.H. van Dijk, lid
- de heer dr. P. Overeem, lid

Zij zijn op 20 april 2021 door de Tweede Kamer benoemd voor respectievelijk vijf, vier en zes jaar. Informatie over hun relevante (eerdere) functies is te vinden op de website van de Tweede Kamer, onder 'Kamerleden en commissies' > 'Integriteit en openbare registers'.

Taak en werkwijze

De taak van het College is volgens de Regeling (artikel 3) om onderzoek te doen naar klachten over mogelijke schendingen van de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (hierna: de Gedragscode). In de Regeling is de klachtenprocedure opgenomen. Voor de inhoudelijke toetsing van klachten is de Gedragscode met de bijbehorende Toelichting voor het College leidend.

Iedereen kan een klacht indienen over een vermeende schending van de Gedragscode door een Kamerlid. Klachten dienen volgens de Regeling aan enkele vereisten te voldoen. Zo moeten de naam en het postadres van de klager worden vermeld, evenals de naam van het Kamerlid over wie de klacht gaat en de feiten die tot het doen van de klacht hebben geleid. Gelet op deze bepaling kan het College klachten die niet aan deze vereisten voldoen niet in behandeling nemen.

Het College neemt geen klachten in behandeling:

- over andere personen dan Tweede Kamerleden (zoals ministers of staatssecretarissen);
- over een mogelijke overtreding waarbij in het Reglement van Orde op andere wijze in het toezicht is voorzien (zoals gedrag of uitingen van Kamerleden tijdens debatten waarop de Voorzitter van de Tweede Kamer toeziet);
- indien de gedraging waarover wordt geklaagd een vermoeden van een strafbaar feit inhoudt; klager wordt eerst gewezen op de mogelijkheid van aangifte;
- over gedragingen vóór 1 april 2021.

Verantwoording en vertrouwelijkheid

Jaarlijks legt het College publieke verantwoording af over zijn werkzaamheden door middel van het jaarverslag.

Het College stuurt voorts zijn rapportages over behandelde klachten naar het Presidium; het Presidium beslist over al of niet (gedeeltelijke) publicatie van een rapportage.

Het College heeft de opdracht na zes jaren relevante documentatie over te dragen aan de Tweede Kamer ter archivering, met indien nodig een embargo van tien jaar. In dit verslagjaar is daarvan nog geen sprake.

Het College verstrekt geen inhoudelijke informatie over klachten en klachtonderzoeken.

Het College is geen bestuursorgaan en functioneert onafhankelijk van de Tweede Kamer. Het valt daarmee niet onder de Wet Open Overheid (Woo). In de afgelopen verslagperiode is aldus een Woo-verzoek beantwoord.

Misverstanden over het College

Het College heeft geconstateerd dat er verschillende misverstanden bestaan over zijn taak en werkzaamheden. Daarom wil het deze gelegenheid gebruiken om die te corrigeren. Het betreft in het bijzonder de volgende misverstanden:

- a) *Dat het College sancties aan Kamerleden zou opleggen.*
Dit is niet juist. Het College kan geen sancties opleggen, maar slechts op grond van de uitkomsten van zijn klachtonderzoek aanbevelingen doen aan het Presidium voor eventuele sancties. Uiteindelijk is het altijd de Tweede Kamer zelf die, op voorstel van het Presidium, besluit tot het wel of niet opleggen van een sanctie.
- b) *Dat het College voorstellen voor sancties zou doen aan de Tweede Kamer.*
Ook dit is strikt genomen onjuist. Blijkens de Regeling (artikel 8, 9 en 12) doet het College aanbevelingen aan het Presidium, waarna het Presidium een voorstel (bijvoorbeeld tot sanctionering) kan doen aan de Kamer. Over het voorstel van het Presidium wordt vervolgens door de Kamer gestemd. Het Presidium is altijd vrij om in zijn voorstellen af te wijken van de aanbevelingen van het College.
- c) *Dat het College verantwoordelijk zou zijn voor de handhaving van sancties.*
Ook dit is niet het geval. Als een Kamerlid een sanctie van de Tweede Kamer niet opvolgt, dient de Kamer zelf te bezien welke maatregelen zij kan en wil nemen om te zorgen dat dat wel gebeurt. Omdat de verantwoordelijkheid hiervoor bij de

Kamer zelf ligt en de Gedragscode geen gedragsregel bevat die specifiek ziet op het niet opvolgen van een sanctie, is het College niet bevoegd om klachten hierover in behandeling te nemen.

- d) *Dat het College onbevoegd zou zijn voor klachten over individuele Kamerleden.*
Het College heeft met enige verwondering gelezen in een advies van de Landsadvocaat (dd. 26 september 2022, TK 36221-1):

“Het College heeft tot taak klachten aangaande overtredingen van de [Gedragscode] Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal door Kamerleden te behandelen. Wij hebben echter begrepen dat zij [*sic*] zich niet bevoegd acht integriteitsklachten gericht tegen individuele Kamerleden te onderzoeken” (p.15/18, par. 7.6).

Dit is onjuist: het College behandelt bij uitstek klachten over integriteitsschendingen door individuele Kamerleden.

Ondersteuning

Het College wordt bij zijn werkzaamheden ondersteund door een secretaris en administratief medewerker. Deze ondersteuning werd aanvankelijk vanuit het ambtelijk apparaat van de Kamer zelf gegeven, maar ten bate van de onafhankelijkheid is zij sinds mei 2022 extern belegd bij het CAOP in Den Haag. Door een wisseling in het secretariaat en kwetsbaarheid door het ontbreken van vervanging bij ziekte in verband met de vertrouwelijkheid van de materie zijn achterstanden opgelopen. Het College werkt verder aan een efficiënte afhandeling door het opstellen van standaardformuleringen en door niet-ontvankelijke en kennelijk ongegronde klachten enkelvoudig af te doen.

Door het bekender worden van het College en wellicht het daardoor toenemend aantal klachten (zie onder) is de werkdruk voor zowel de Collegeleden als de ondersteunende medewerkers in de verslagperiode aanzienlijk toegenomen. Het College heeft daarom uitbreiding van het aantal secretariaatsuren gevraagd.

Vergaderingen

Het College heeft in de verslagperiode maandelijks vergaderd, in totaal 11 keer. Verder worden lopende zaken dikwijls via e-mail of telefoon afgestemd.

Afstemmingsoverleg heeft plaatsgevonden met de Adviseur Integriteit van de Tweede Kamer, met de Klachtencommissie voor ambtelijk medewerkers van de Kamer en met een vertrouwenspersoon integriteit van de Kamerorganisatie.

Binnengekomen klachten

In deze verslagperiode van elf maanden zijn bij het College in totaal 314 klachten binnengekomen. Dit is een aanzienlijke stijging ten opzichte van de vorige verslagperiode van tien maanden, toen in totaal 108 klachten werden ingediend.

Alle klachten zijn via het webformulier aangebracht (op een enkele na die via e-mail werd ingediend); geen enkele klacht is via de post binnengekomen.

Tabel 1 laat zien op welk type gedragingen de klachten betrekking hadden.

Tabel 1. Gedragingen waarover is geklaagd

Gedraging genoemd in de Gedragscode		27
1. Bevordering privébelangen	2	
2. Ongewenste giften en gunsten	1	
3. Schending registratieverplichting	18	
4. Misbruik vertrouwelijke informatie	0	
5. Overtreding regels van de Kamer	6	
Gedraging niet genoemd in de Gedragscode		287
Gedraging/uiting tijdens vergadering	35	
Gedraging/uiting buiten vergadering	241	
- <i>Gedaan op Twitter</i>	142	
Wijze van voorzitten vergadering	4	
Algehele onvrede over de politiek	6	
Onduidelijk welke gedraging	0	
Overig	1	
Totaal		314

Voor de vergelijkbaarheid met het vorige jaarverslag zijn de categorieën in deze tabel zo veel mogelijk hetzelfde gehouden. Alleen zijn de categorieën over uitingen en gedragingen binnen respectievelijk buiten de vergadering samengevoegd, omdat het onderscheid vaak moeilijk te maken is en uitingen in het klachtrecht als gedragingen worden aangemerkt. Daarnaast is een categorie 'Overig' toegevoegd, om ruimte te geven aan anders niet in te delen klachten. Ook is, net als de vorige keer, per klacht steeds alleen het belangrijkste type gedraging waarover wordt geklaagd geteld om dubbelstellingen en vertekening te voorkomen.

Zoals in tabel 1 te zien is, heeft de meerderheid van klachten betrekking op gedragingen die niet worden genoemd in de Gedragscode. Net als vorige verslagperiode zijn veel klachten ingediend naar aanleiding van uitingen buiten de Kamer (vaak op Twitter). Net als vorig jaar constateert het College dat de binnengekomen klachten in veruit de meeste gevallen betrekking hebben op slechts een klein aantal Kamerleden, van verschillende politieke partijen. Tegen de meerderheid van de Kamerleden is geen klacht ingediend.

Afhandeling klachten

Het is niet alleen relevant te weten welke klachten zijn ingediend, maar ook wat het College er mee heeft gedaan. In tabel 2 wordt zichtbaar gemaakt hoe alle in de verslagperiode binnengekomen klachten zijn afgehandeld, zowel tijdens de verslagperiode als in de weken in januari en februari 2023 daarna (tot aan de oplevering van dit jaarverslag).

Tabel 2. Afhandeling van de klachten

Klacht niet in behandeling genomen:		304
- Voldoet niet aan formele vereisten	12	
- Kennelijk ongegrond	12	
- Betreft niet-Kamerlid	14	
- Betreft mogelijk strafbaar feit	10	
- Betreft orde van vergadering	35	
- Betreft gedraging vóór 1 april 2021	81	
- Betreft politieke uiting	137	
- Reeds ingediend en behandeld	1	
- Ingetrokken door klager	2	
Klacht wel in behandeling genomen:		10
- Onderzocht, geen rapportage	1	
- Onderzocht, wel rapportage	3	
- Onderzoek nog niet afgerond	6	
Totaal		314

Opnieuw zijn voor de vergelijkbaarheid de categorieën in deze tabel hetzelfde als die in het vorige jaarverslag. Ook is opnieuw, wanneer een klacht niet in behandeling is genomen, daarvoor alleen de belangrijkste reden geteld, ter voorkoming van dubbelstellingen en vertekening.

Doorlooptijden klachten

Door de fors gestegen hoeveelheid klachten en het grotere aantal in behandeling genomen klachten is de doorlooptijd van klachten in veel gevallen toegenomen. De tijd die gemoeid is per klacht varieert sterk en is – zeker vooraf – lastig te bepalen. Van klachten die niet in onderzoek worden genomen (bijvoorbeeld doordat ze kennelijk ongegrond of niet-ontvankelijk zijn of doordat het College niet bevoegd is), varieert de doorlooptijd in de praktijk tussen de vier weken tot zelfs vier maanden. Van klachten die wel in onderzoek worden genomen, kan dit nog met enkele maanden toenemen, bijvoorbeeld in het geval van complexe materie of doordat betrokkenen moeten worden gehoord. De (te) lange

doorlooptijden worden voorts behalve door de procedurele vereisten in de Regeling zeker ook veroorzaakt door personele onderbezetting in de verslagperiode.

Behandelde klachten

In de verslagperiode zijn in totaal 10 nieuwe klachten in behandeling genomen en is de behandeling afgerond van 1 klacht uit de vorige verslagperiode (in Tabel 2 niet meegeteld).

Deze laatste klacht (kenmerk COI.2021.0021) betrof het niet registreren van nevenactiviteiten, namelijk het bekleden van de functie van bestuurslid en enig aandeelhouder door een Kamerlid van twee bv's. Het College heeft geconcludeerd dat de klacht op beide onderdelen gegrond was en heeft de aanbeveling gedaan om het betreffende Kamerlid een aanwijzing tot registratie en een berisping te geven. Het Presidium heeft deze aanbeveling overgenomen en op 15 maart 2022 heeft de Kamer aldus besloten.

Drie klachten (kenmerk COI.2022.0139, 0140 en 0141) zijn gevoegd behandeld en betroffen het niet registreren van nevenactiviteiten en eventuele neveninkomsten door drie Kamerleden. Na onderzoek heeft het College geconcludeerd dat deze Kamerleden bestuurslid zijn van een bv en dat de klacht over het niet registreren van deze nevenactiviteit gegrond is. Het College heeft niet kunnen vaststellen of uit de bv ook neveninkomsten zijn verkregen en heeft daarom over dat onderdeel van de klacht geen oordeel uitgesproken. Het College heeft de aanbeveling gedaan om één Kamerlid, mede in het licht van verzwarende omstandigheden (recidive, expliciete weigering van registratie en weigering van medewerking aan het onderzoek), een aanwijzing tot registratie, een berisping en een schorsing van zeven kalenderdagen op te leggen en de twee andere Kamerleden een aanwijzing tot registratie en een berisping. Het Presidium heeft deze aanbevelingen overgenomen en op 18 oktober 2022 heeft de Kamer aldus besloten.

Eén klacht (kenmerk COI.2022.0152) is in behandeling genomen, maar tijdens het onderzoek bleek de gedraging waarover werd geklaagd niet onder de regels van de Kamer te vallen en leverde daarmee geen schending van de Gedragscode op. Klager en het Kamerlid zijn op de hoogte gesteld van de uitkomst van het onderzoek.

Tot slot zijn recent nog zes klachten in behandeling genomen. Drie daarvan (kenmerk COI.2022.0156 en COI.2022.0158b en 0159b) betreffen het niet registreren van nevenactiviteiten. Twee andere (COI.2022.0158a en 0159a) betreffen het overtreden van regels van de Kamer. De laatste klacht (COI.2022.423) betreft het aannemen van ongewenste giften en gunsten. Het onderzoek naar deze klachten was op de einddatum van de verslagperiode nog niet afgerond.

Klachten over gedragingen in Kamervergaderingen

Een eerste aanzienlijke categorie klachten heeft betrekking op uitlatingen gedaan in Kamerdebatten. In de verslagperiode hebben zich opnieuw enkele heftige incidenten in de Kamer voorgedaan die veel aandacht hebben getrokken. Na zulke incidenten ontvangt het College stevast veel klachten van verontwaardigde en bezorgde burgers. Het College heeft niet de bevoegdheid om dit soort klachten in behandeling te nemen. Het is de verantwoordelijkheid van de Voorzitter van de Kamer (en eventuele commissievoorzitters)

om de orde in debatten te bewaken en tegen onheuse gedragingen en uitingen op te treden. Het College constateert dat deze verantwoordelijkheid in de verslagperiode door de Voorzitter, en door de Kamer zelf, nadrukkelijk wordt ervaren. Klagers krijgen in de beantwoording altijd uitleg over de onderscheiden rollen van de Voorzitter en het College.

Klachten over uitingen buiten de Kamer

Veruit de meeste klachten (76%) gingen over gedragingen van Kamerleden buiten de Kamer, met name op Twitter. Klagers maken bezwaar tegen zowel de inhoud als de stijl van het optreden. Het is voorstelbaar dat een specifieke uiting een overtreding inhoudt van een van de gedragsregels uit de Gedragscode, bijvoorbeeld het bevorderen van privébelangen (gedragsregel 1), het schenden van de vertrouwelijkheid van informatie (gedragsregel 3) of het overtreden van een regel van de Kamer (gedragsregel 5). In zulke gevallen zou het College tot behandeling van een klacht kunnen besluiten. Zulke specifieke gevallen hebben zich in de verslagperiode niet voorgedaan.

In het algemeen vallen publieke uitingen door Kamerleden (buiten de vergadering) onder de vrijheid van meningsuiting die ook Kamerleden – binnen de grenzen van de wet – genieten. Beoordeling van de vraag of door bepaalde uitingen de strafrechtelijke normen zijn overschreden, is voorbehouden aan de strafrechter. Het is evenwel denkbaar, dat een bepaalde uiting door de rechter weliswaar niet als strafbaar wordt beoordeeld, maar niettemin wel in ernstige mate schadelijk kan worden geacht voor het gezag en de waardigheid van de Tweede Kamer als instituut. Op grond van de Gedragscode (paragraaf Reikwijdte, met de Toelichting, p.4) kan het College in zulke gevallen besluiten een klacht over een dergelijke uiting toch in behandeling nemen en, na onderzoek, ook gegrond verklaren. Het moge echter duidelijk zijn, dat het College hiermee uiterst terughoudend wil zijn.

In de verslagperiode is deze kwestie nadrukkelijk ter tafel gekomen naar aanleiding van klachten die zijn ingediend over Holocaust- en nazi- of Hitlervergelijkingen, zowel in woord als beeld. Zulke vergelijkingen worden in het politieke en maatschappelijke debat regelmatig gemaakt, door Kamerleden van diverse posities op het politieke spectrum. De verontwaardiging erover is begrijpelijkerwijs vaak groot. In sommige gevallen wordt aangifte gedaan wegens smaad, laster, discriminatie, aanzetten tot haat en dergelijke. Wanneer van aangifte sprake is, betracht het College grote terughoudendheid in de klachtbehandeling. Ook bij uitblijven van aangifte heeft het College in de verslagperiode klachten over dit soort vergelijkingen nog afgewezen. De belangrijkste redenen daarvoor waren de grote frequentie van vergelijkingen (over en weer), de veelal beperkte impact van afzonderlijke vergelijkingen en de beschikbaarheid van andere politieke en juridische middelen om er iets tegen te doen. Het College zou in de toekomst echter anders kunnen besluiten, wanneer in voorkomende gevallen het aanzien van de Kamer in ernstige mate wordt geschaad.

Nevenactiviteiten en neveninkomsten

Verschillende ingediende en ook behandelde klachten hadden betrekking op het niet registreren van nevenactiviteiten en neveninkomsten in het daarvoor bestemde register van de Kamer. Registratie van nevenactiviteiten en neveninkomsten is van belang voor

burgers om zich een goed oordeel te kunnen vormen over de onafhankelijkheid van Kamerleden.

Het is de eigen verantwoordelijkheid van Kamerleden om die registratie zorgvuldig en volledig te doen. Gedragsregel 3 van de Gedragscode luidt: "Het Kamerlid voldoet aan de registratieverplichtingen die het ambt hem oplegt". Hiertoe behoort niet alleen de verplichting tot het registreren van geschenken en (betaalde) reizen, maar ook van nevenactiviteiten en de daaruit te verwachten of genoten neveninkomsten. Deze verplichting is daarnaast opgenomen in artikel 15.19 van het Reglement van Orde. Het is zelfs een wettelijk vereiste, vastgelegd in artikel 5.1 van de Wet schadeloosstelling leden Tweede Kamer, eerste zin: "De Kamerleden maken hun nevenfuncties en de inkomsten uit hun nevenfuncties openbaar". Deze wet regelt verder (in artikel 3 en 4) dat Kamerleden hun neveninkomsten moeten opgeven bij de Belastingdienst en dat zij bij neveninkomsten boven een bepaalde drempel door de Griffie van de Kamer, op last van de Belastinginspecteur, evenredig op hun schadeloosstelling als Kamerlid kunnen worden gekort.

Het College wil benadrukken dat (bezoldigde) nevenactiviteiten op zichzelf dus niet verboden zijn en ook niet automatisch tot een korting op de schadeloosstelling leiden. Verder mag een verzuim om neveninkomsten te registreren niet worden opgevat als een poging om de belastingen of de verrekening te ontduiken. De verrekening van neveninkomsten met de schadeloosstelling is een zaak tussen het Kamerlid, de Belastingdienst en de Griffie en kan plaats hebben ongeacht (on)volledige registratie van neveninkomsten in het register.

De bedoeling van de registratieverplichting is een andere dan een fiscale, namelijk een democratische: om door transparantie te voorkomen of de schijn weg te nemen dat een Kamerlid niet onafhankelijk opereert. In de toelichting op de Gedragscode staat als vuistregel:

"Als een willekeurig toeschouwer zonder veel omwegen zou kunnen denken dat een bepaalde private omstandigheid van een lid van invloed is op diens stellingname in een publiek vraagstuk, kan het raadzaam zijn deze omstandigheid in het register te doen opnemen" (p.5).

Met andere woorden: als door het niet registreren van bepaalde nevenactiviteiten en/of neveninkomsten enkel al de schijn zou kunnen worden gewekt dat een Kamerlid niet onafhankelijk handelt, is het geboden om openheid en transparantie te betrachten en deze nevenactiviteiten en neveninkomsten in het register te laten opnemen. De vraag is dus niet of van daadwerkelijke beïnvloeding sprake (geweest) is, maar of buitenstaanders dat zouden kunnen denken.

Overigens hecht het College eraan om behalve in de rapportages ook in het jaarverslag aan te geven dat het beperkte onderzoeksmogelijkheden heeft in een onderzoek naar eventuele neveninkomsten. Dit is ook niet nodig omdat in bovengenoemde wet Schadeloosstelling een goede regeling tussen Kamer en de Belastingdienst is opgenomen en forensisch onderzoek aan andere instanties bij wet is opgedragen. Het College is aangewezen op informatie uit openbare en semi-openbare bronnen, zoals de registers van de Kamer van Koophandel en op informatie door partijen verstrekt. In klachtonderzoeken over neveninkomsten zal de conclusie daarom vaak zijn dat het College de feiten niet heeft kunnen achterhalen en daarom geen oordeel over dat onderdeel van de klacht kan geven.

Regels van de Kamer

Verschillende ingediende klachten hebben betrekking op overtreding van gedragsregel 5 van de Gedragscode: "Het Kamerlid handelt conform de regels van de Kamer". De Gedragscode zelf maakt niet erg duidelijk welke regels hier precies worden bedoeld. Blijkens de Toelichting op de Gedragscode gaat het om "regels die direct of indirect zien op de integriteit van de leden" en die te vinden zouden zijn in het Statuut van het Koninkrijk, de Grondwet, diverse wetten en het Reglement van Orde. Een heldere en limitatieve opsomming van deze regels ontbreekt. Het voorbeeld dat in de Toelichting wel wordt uitgewerkt (dat van regels omtrent onheuse gedragingen tijdens Kamerdebatten) is eigenlijk niet ter zake, omdat voor de handhaving hiervan juist de Voorzitter de aangewezen persoon is. Het College meent dat het goed zou zijn om duidelijker vast te leggen welke integriteitsregels in gedragsregel 5 precies worden bedoeld.

Niet meewerken door Kamerleden

Net als in zijn vorige jaarverslag moet het College ook ditmaal vaststellen dat het van een aantal Kamerleden over wie klachten in behandeling zijn genomen, niet de vereiste medewerking aan zijn onderzoeken heeft gekregen. De Regeling vereist die medewerking expliciet in artikel 7 lid 2 ("Het Kamerlid verleent medewerking aan dat verzoek [namelijk om informatie].") en in artikel 8 lid 4 ("Het Kamerlid verleent de medewerking die door het College in het kader van zijn onderzoek wordt verlangd."). Helaas is in dit opzicht vooralsnog geen verbetering te constateren.

Het College zal volharden in het vermelden van een gebrek aan medewerking in zijn rapportages en jaarverslagen. Indien nodig zal het College een structureel of toenemend gebrek aan medewerking ook bespreken met het Presidium. Bij geconstateerde integriteitsschendingen kan het niet meewerken voor het College als een verzwarende omstandigheid gelden die van invloed kan zijn op de aanbevolen sanctie. En zo heeft het College in de verslagperiode enkele malen geoordeeld.

Sancties

Op dit moment kan bij overtreding van de Gedragscode een drietal sancties worden opgelegd, namelijk een aanwijzing, een berisping en een schorsing voor maximaal een maand (Regeling artikel 11). De effectiviteit van deze sancties wordt door de buitenwereld soms betwijfeld. Tegelijkertijd is het een behoorlijk grote stap om democratisch gekozen volksvertegenwoordigers door medepolitici te laten sanctioneren voor niet-integer gedrag. In een gezonde politieke cultuur zou van de mogelijkheid van sancties een sterke preventieve en signalerende werking uitgaan naar politici en kiezers.

Omdat het College de indruk heeft dat dit onvoldoende het geval is, wil het voorstellen na te denken over verfijning van het repertoire aan sancties. Met name de stap tussen een berisping en een schorsing lijkt nu wel erg groot. Wellicht zijn er subtielere en effectievere sancties mogelijk, in aanvulling op de bestaande. Aanpassing van de sanctiemogelijkheden dient idealiter deel uit te maken van de meer algemene herziening van de Gedragscode en Regeling die het College nodig acht.

Herziening van de Gedragscode en Regeling

Op grond van de Regeling kan het College "in zijn jaarverslag aanbevelingen doen die strekken tot een wijziging van de gedragscode of een verduidelijking geven van de gedragscode" (artikel 4 lid 2). Gedurende zijn bijna tweejarig functioneren heeft het College geconstateerd dat de Gedragscode en Regeling (op onderdelen) moeten worden aangepast/herzien.

Het College gaat hierover in gesprek met het Presidium van de Tweede Kamer, zodat dit aan de Tweede Kamer voorstellen ter verbetering kan doen.